

anem a acabar, cap a on correm els rius sagrats, vine, Neptú, i escolta propici la meva pregària. Jo he fet mal a aquesta noia que porto. [600] Si el seu pare Hipodamant hagués estat indulgent i just, o una mica menys inhumà, hauria hagut de compadir-se d'ella i de perdonar-me a mi;] Ajuda-la, t'ho demano, Neptú, i dóna una terra a aquesta noia, llançada al mar per la crueltat del pare, o permet que ella mateixa es transformi en terra. [Tot i així, jo continuaré abraçant-la!] El rei dels mars va assentir amb el cap i amb el seu moviment va agitar totes les aigües. La nimfa tremolava de por però continuava nedant. Mentre nedava jo li tocava el pit, on la inquietud li feia saltar el cor; i mentre l'acariciava, vaig notar com tot el seu cos s'enduria i el seu pit es cobria d'una capa de terra]. Mentre parlava una terra nova va embolcallar el seus membres flotants, que van créixer fins a transformar-se en una illa sòlida».

[Filèmon i Baucis]

Dit això, el riu va callar. Un fet tan sorprenent havia meravellat tot l'auditori; el fill d'Ixíon va riure de la seva credulitat; menyspreava, en efecte, els déus i era de caràcter orgullós: «Això que ens expliques, Aquelou, només són faules;» va dir, «atorgues massa poder als déus, si creus que poden donar i treure l'aspecte de les coses». Tots van quedar glaçats i van desaprovar aquestes paraules, sobretot Lèlex, home madur per tarannà i per edat, que va dir: «El poder del cel és immens i no té límits. Si els déus volen una cosa, ja és feta. Perquè no

te'n quedi cap dubte, sàpigues que als turons de Frígia hi ha una alzina propera a un til·ler i envoltada d'un petit mur; jo mateix vaig veure el lloc, quan Piteu⁷⁷ em va enviar a les terres de Pèlops,⁷⁸ on havia regnat abans el seu pare. No lluny d'allà hi ha un estany que havia estat en altre temps terra habitable, però on ara hi ha només aigua poblada per cabussos i fotges de pantà. Allà hi va anar Júpiter, sota l'aparença d'un mortal, i, acompanyant el seu pare, el nét d'Atlas, el portador del caduceu,⁷⁹ que s'havia tret les ales. Van trucar a un miler de cases, demanant un lloc per descansar i al miler de cases els van tancar la porta amb els forrellats. Una de sola els va donar acollida, molt petita, amb el sostre fet de palla i de canyes del pantà. La vella i piadosa Baucis, i Filèmon, amb els mateixos anys que ella, s'havien unit en aquella cabana quan eren joves, i allà havien envellit, fent més lleugera la seva pobresa, acceptant-la i suportant-la amb serenitat. No tenia cap sentit buscar allà dins amos o servidors; només eren ells dos a casa i els que manaven i obeïen eren els mateixos.

»Així, doncs, quan els habitants del cel van arribar en aquella casa tan petita i hi van entrar acotant el cap per la porta humil, l'ancià els va invitar a descansar i els va oferir un seient. Baucis, diligent, hi va estendre al damunt un cobertor tosc, va treure de la llar la cendra encara calenta i en va avivar el foc del dia abans; el va alimentar amb fulles

77. Fill de Pèlops.

78. Frígia o Lídia, regió veïna.

79. Mercuri.

i amb escorça seca i en va fer néixer les flames amb el seu buf d'anciana; va portar del sostre teies tallades i branques seques, les va esmicolar i hi va posar al damunt una olla petita de bronze. A més, neteja de fulles uns llegums que el seu marit havia collit de l'hort ben irrigat; amb una forca de dues punxes agafa un llom de porc fumat que penjava d'una biga ennegrida i d'aquest tros d'esquena, conservat des de feia molt de temps, en talla [650] una porció petita i, un cop tallada, la posa a coure en l'aigua bullent. Mentrestant, entretenen amb la seva conversa el temps d'espera [i no deixen que s'adonin del seu pas. Hi havia allà una gaveta de fusta de faig, penjada d'un clau amb una nansa corba; és omplerta d'aigua tèbia perquè hi puguin alleujar el cansament dels peus. Enmig de l'estança hi havia un matalàs ple de herbes toves, col·locat damunt d'un llit amb l'espona i els peus de fusta de salze.] Sacsegen per estovar-lo el matalàs ple d'herba tova de riu, col·locat damunt del llit amb l'espona i els peus de fusta de salze; el cobreixen amb una roba que només solien estendre-hi els dies de festa; però, tot i així, aquesta roba era pobra i vella, ben apropiada per a un llit de fusta de salze. Els déus s'hi van estirar. La vella, arromangada i tremolosa, hi acosta la taula; però una de les tres potes de la taula era més curta que les altres; hi va posar un test per anivellar-la i, un cop restablert l'equilibri amb aquesta falca, la va netejar, ja anivellada, amb fulles verdes de menta. Hi va servir olives verdes i negres, fruit consagrat a la casta Minerva, cireres tardorenques de sanguinyol, conservades en solatge de vi, endívies, raves, una bola de formatge, ous passats lleugerament per la cendra tèbia, tot en plats de terrissa. Després d'això hi posen un crater cisellat en argent del mateix

tipus⁸⁰ i gots tallats en fusta de faig, untats per la part de dins amb cera daurada. Poc després van portar del foc el menjar calent, i van dur un vi que no havia envellit gaire i que van retirar una estona per donar pas al segon plat. Hi havia ara nous, figues barrejades amb dàtils rugosos, prunes, pomes oloroses en llargues paneres i raïm collit de ceps de color de porpra, i, enmig, una bresca resplendent de mel; i, a més, a tot això s'afegien l'amabilitat dels rostres i una voluntat de servir gens matussera ni pobra.

»Mentrestant, els vells s'havien adonat que cada cop que el crater es buidava s'omplia espontàniament i que el nivell del vi tornava a créixer tot sol. Baucis i l'espantat Filèmon, atònits per aquell fenomen, tenen por i comencen a pregar amb les mans aixecades, demanant perdó per aquell menjar i per aquell parament tan pobre. Tenien una oca només, que feia de guardiana d'aquella caseta tan petita, i es disposaven a immolar-la en honor d'aquells déus hostatjats a casa seva; l'animal, amb les seves ales, es movia ràpidament i esgotava els vells, lents per l'edat; durant força estona va aconseguir esquivar-los i, finalment, van veure com es refugiava al costat dels mateixos déus. Aquests no van deixar que el matessin, i van dir: "Som déus, i els vostres veïns impius tindran el càstig que es mereixen, però no permetrem que vosaltres patiu cap mal; l'únic que heu de fer és deixar la vostra casa, venir amb nosaltres i acompanyar-nos al cim de la muntanya". Tots dos obeeixen, recolzant-se en uns bastons [... Tots dos obeeixen i, amb els déus al davant, recolzen els seus

80. Ironia. El crater és fet de terrissa, com els plats.

membres en uns bastons i, a poc a poc per causa de la seva edat avançada,] caminen amb esforç per la llarga pujada.

»Només els quedava per arribar al cim una distància com la que pot recórrer una fletxa en ser llançada, quan van mirar enrere i van veure que tot havia estat cobert per una llacuna i que només quedava dempeus la seva casa. Mentre ho miraven, bocabadats pel prodigi, i es lamentaven de la sort dels seus veïns, [ho veuen tot cobert per les aigües i cerquen el sostre de la seva honesta casa. Era l'única que quedava en aquell lloc. Mentre es lamentaven de la sort dels seus veïns,] aquella vella cabana, massa petita fins i tot per als seus dos amos, [700] es va transformar en temple; unes columnes van substituir els pals; la palla del sostre es va tornar daurada i van veure com es transformava en una teulada d'or, com les portes s'omplien de gravats i com el terra es cobria de marbre. Aleshores, el fill de Saturn, amb posat serè, els va dir aquestes paraules: "Digueu-me, tu ancià just i tu, esposa digna d'un marit tan just, què és el que desitgeu". Després d'intercanviar algunes paraules amb Baucis, Filèmon va manifestar als déus el que tots dos volien: "Et demanem convertir-nos en sacerdots i tenir cura del vostre temple, i, ja que hem passat els anys de la nostra vida en una total harmonia, voldríem que la mateixa hora se'ns endugués tots dos. Tan de bo no hagi de veure mai la pira funerària de la meva esposa, ni ella hagi de portar-me a la tomba!"

»Els seus desitjos es van realitzar; van encarregar-se de la custòdia del temple tot el temps que els va ser concedit de vida. Un dia en què, consumits ja pel pas dels anys, eren

a l'escalinata del temple i explicaven la història d'aquell indret, Baucis va veure com Filèmon s'anava cobrint de fulles, i el vell Filèmon com s'anava cobrint de fulles Baucis. El cimall d'un arbre els anava tapant ja els rostres, però ells, mentre van poder, no van parar de parlar-se: "Adéu consort!" van dir tots dos alhora, i a tots dos alhora un tros de tija els va cobrir la boca. Encara avui en dia els habitants de Bitínia mostren en aquell lloc dos troncs molt propers, nascuts dels seus cossos. Això m'ho van explicar uns vells gens mentiders que no tenien cap motiu per enganyar-me. Jo per la meva banda vaig veure garlandes que penjaven de les branques i en vaig posar de fresques, tot dient: "Que siguin déus aquells que han estat estimats pels déus i que rebin culte aquells que els van retre culte"».

[Erisícton]

Havia acabat de parlar; la història i el narrador havien commogut tot l'auditori, sobretot Teseu. Com que ell volia escoltar altres fets admirables portats a terme pels déus, el riu de Calidó, descansant damunt el colze, li va adreçar aquestes paraules: «Heroi coratjós, hi ha alguns cossos que han canviat de forma i que s'han mantingut així per sempre més, però n'hi ha d'altres que tenen la facultat d'adquirir més d'una figura, com tu, Proteu, habitant del mar que envolta la terra. Hom t'ha vist de vegades sota l'aparença d'un home jove, altres sota la d'un lleó; ara com un senglar ferotge i ara com una serp que fa por de tocar; de vegades unes banyes et donaven l'aspecte d'un toro; sovint podies passar per pedra i sovint també per arbre;